

UNGAS DRICKANDE OCH TÖRSTEN EFTER DET SOCIALA

Ungas drickande handlar inte om att längta efter etanol, utan om att sträva efter sociala upplevelser. Unga dricker för att det är roligt att vara full. Eller åtminstone tror och önskar man att det ska vara kul, även om det inte alltid är det.

Text: Antti Maunu

Supandets munterhet handlar om en känsla av stark samhörighet.

Det var 17-årsfest. De hade hyrt en lokal i Helsingfors, dit kom DJs och allt sånt; bardisk, bartender och allt. Jubilarerna var där, sen var de två bästa vännerna där och så var där förstås många män och andra vänner. Jubilarerna och hans bästa vänner kom dit med en Hummer-limousine och festen började åttatiden och slutade på morgonen. Dryckerna fick man gratis från bardisken och bartendern gjorde vilka drinkar och sånt som helst... Alla hade skitkul och det var bästa festen någonsin, men visst kunde alla ändå ta hand om sig själva.

Citatet kommer från en berättelse som fyra tonåriga tjejer sammanställt i ett grupparbete vid en yrkesskola. De beskriver den roligaste möjliga fyllesituationen. Det viktigaste är inte alkoholen, även om gratisdrinkarna är en del av upplevelsen. Viktigare är att stämningen är bra: vänner håller ihop, man lär känna nya människor, och kanske uppstår det romanser.

Mönstret är detsamma hos alla ungdomar, oberoende av kön och utbildningsnivå. En bra fylla upplevs som intensiv och som en berikande samvaro. Supandets orsaker är sociala och emotionella.

Unga upplever rätt så sällan ett negativt socialt tryck att dricka, istället strävar de oftast efter gemensamma nöjen av egen vilja. Man vill ha bra stämning med bra folk. Motivet för att dricka är inte socialt tryck, utan snarare socialt sug.

Drickandets skadeverkningar är kända

Unga känner även mycket väl till drickandets skadeverkningar. Dåliga alkoholupplevelser leder till att grupper faller sönder, det blir gräl och den goda stämningen urartar och blir kaotisk. Dessutom söndras den trygga vardagen av dåliga fyllupplevelser, och får andra konsekvenser utanför själva dryckessituationen. Dessa konsekvenser beskrivs i några gymnasiepojkers grupparbete, där man beskriver

den mest obehagliga alkoholrelaterade situationen:

Man har hemmafest, situationen blir okontrollerad, huset är fyllt av främlingar, värden är stupfull och har ingen koll. Sedan kommer myndigheterna, ingenting är längre som det ska va i huset och allt är sönder, bråkmakare på plats, det blir slagsmål. Och sedan vaknar man i ett söndrigt hus med en ordentlig baksmälla.

Unga förstår även, oberoende av kön och utbildning, drickandets risker på liknande sätt.

Det är anmärkningsvärt att unga inte upplever drickandets skadeverkningar som hälsorelaterade, även om rusmedelsfostrare ofta vädjar till hälsoargument. I de ungas värld handlar supandets risker inte om förstörda hjärnceller eller leverskador, utan om att hamna i farliga sociala situationer och relationer.

Det är också viktigt att notera att unga upplever hemmets förstörelse och förlusten av föräldrarnas tillit som de allvarligaste konsekvenserna som drickande är förbundet

Man vill ha bra stämning med bra folk.
Motivet för att dricka är inte socialt tryck,
utan snarare socialt sug

med. Detta strider mot den allmänrådande myten om att ungdomssupandet handlar om att trotsa och motarbeta föräldrarna, skolan och samhället – om att vara en hårding. Drickandet handlar i och för sig om en självständighetssträvan och om föräldrafria gemenskapsupplevelser, men sådant drickande som äventyrar vardagens strukturer betraktas även av unga som farligt och misslyckat.

Varför dricker man trots skadeverkningarna?

Unga förstår alltså att supandet kan innefatta stora risker. De föreställer sig inte vara osårbara då det gäller alkohol, vilket föräldrar då och då misstänker. Men varför dricker de

då så ofta och så entusiastiskt? Varför är törsten efter det sociala så stor att den dämpar riskbedömningen?

Kort sagt har de inte några alternativ. I de ungas värld finns det väldigt få sociala motsvarigheter till intensivt festande och genomdränkt hålligång.

De nordiska samhällena har förändrats snabbt och grundar sig allt mer på individualism och egna beslut. Samtidigt har sociala seder och bruk förvandlats. Medan mor- och farföräldrarnas vardagliga uppväxtmiljö innehöll en uppsjö av platser och riktlinjer för att växa upp, måste 2010-talets unga aktivt, genom egna val, skapa sina egna platser och relationer till andra människor. Vi har förflyttat oss från förutbestämd socialitet till självskapad socialitet. Det här befriar, men gör också det sociala livet osäkrare.

I den här situationen har framförallt unga och unga vuxna återvunnit en hundraårig kulturell teknik. Berusningsdrickandet har i Norden sedan medeltiden handlat om att frigöra sig från den gråa vardagen, och traditionellt har det här skett genom kollektivt stollerier. Fylleriet är en urgammal ritual som gör det enkelt att skapa sociala relationer och en känsla av gemenskap.

Drickandet hjälper att producera socialitet i ett samhälle och en kultur där det kan vara svårt att skapa gemenskap. Därför tar man lätt på alkoholens skador och risker.

Även förebyggande rusmedelsarbete är sociala upplevelser

Drickandets sociala logik antyder en klar riktning för det förebyggande rusmedelsarbetet. Unga måste ges verktyg att uppnå det som de strävar efter då de dricker, men på ett bättre och hållbarare sätt. Med andra ord starka, roliga och trygga sociala upplevelser utan rusmedel. Ju starkare samhörighet unga känner i vardagen, desto mindre lockas unga att fly vardagen genom alkohol.

Sociala färdigheter kräver, i likhet med andra livsförmågor, övning och inläring. Ömsesidighet är inte en egenskap som vi föds med utan någonting vi måste lära oss. Det är som en muskel som bara kan tränas i samspel med någon annan. I det här behöver unga vägledning av vuxna, tills samspelet sker på ett okonstlat och fritt vis även på nyktert huvud.

På det här sättet skiljer sig det förebyggande rusmedelsarbetet på många sätt från behandling av rusmedelsproblem. I det förebyggande arbetet är det inte substanserna och deras effekter som är centrala, utan människan som brukar rusmedel – och vänskapskretsen som festar tillsammans. Därför är det inte alltid nödvändigt i det förebyggande arbetet att prata om rusmedel, utan det centrala är att umgås. Det avgörande är inte ens vilken stil eller vilket sätt man använder. Det viktigaste är att man överhuvudtaget umgås. På det här sättet förebyggs bland annat mentala och sociala problem samtidigt som man förbättrar befolkningens hälsa.

I själva verket har sociala färdigheter en central ställning för utvecklingen av hela samhället. Ju starkare människor känner samhörighet i den värld de lever i och delar, desto aktivare verkar de i den och desto starkare förbinder de sig till den. Och ju yngre man är då man får dessa verktyg, desto lättare är det.

Antti Maunu är doktor i samhällsvetenskap, forskare, utbildare och konsult med specialisering i rusmedelskultur och sociala relationer.